

Kolonijalizam, imperijalizam ili nešto treće?

(Međunarodna konferencija "Austro-ugarska era u Bosni i Hercegovini - *The Austro-Hungarian Era in Bosnia and Herzegovina*", Sarajevo, 27-28. april 2007.)

Dugačak je bio put borbe koja je za cilj imala obezbjeđivanje mjesta historiji među naučnim granama. Od Herodota do najnovijeg doba srodne i manje srodne naučne discipline su često nastojale smjestiti historiju u svoje okrilje i predstaviti je svojim dijelom, oduzimajući joj samostalan naučni karakter. Često se ni sami historičari nisu kretali istim putem, često se postavljalo pitanje gdje počinje, a gdje završava bavljenje historijom, koje su teme historijske, a koje nisu, koje su teme važnije, koje manje važne, a koje, opet, nevažne? Koji su izvori prvog reda, koji drugog, trećeg...? Razlike su se opažale među pristupima historiji u različitim vremenima, različitim ideološkim i državnim sistemima u istom vremenu, među različitim školama, među pojedinim historičarima i onim koji su smatrali da to jesu. Posljednjih nekoliko decenija dijelom je obilježeno novom potragom u bavljenju historijom i približavanjem različitih naučnih disciplina. To je rezultiralo osnivanjem interdisciplinarnih studija, čiji je i historija postala sastavni dio, a koji su trebali od društvenih nauka izvući neposrednu korist i primjenjivost u savremenom društvu. Moglo bi se reći da je zahtjev bio da nauka ne može biti sama sebi svrha. U tom procesu evropski historičari i nehistoričari počeli su se baviti novim temama, koristiti nove pristupe, nove metode i nove vrste izvora. Ono što nekad nije bilo historijsko sada postaje. Nažalost, ili nasreću, bosanskohercegovačka historiografija ne ide u korak sa ovim trendovima. Ona se našla u nekoj vrsti izolacije u odnosu na evropsku historiografiju, a usljed podjela izazvanih ratom, i saradnja između historičara iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine svedena je na minimum.

Bosanski institut iz Londona i Institut za istoriju iz Sarajeva su organiziranjem Međunarodne konferencije "Austro-ugarska era u Bosni i Hercegovini (*The Austro-Hungarian Era in Bosnia and Herzegovina*)" učinili ozbiljan pokušaj izlaska iz takvog stanja. Konferencija, koja je okupila dvadesetak naučnika (od čega njih 16 sa referatima) iz Sjedinjenih Američkih Država, Engleske, Njemačke, Hrvatske i Bo-

sne i Hercegovine, održana je u Samostanu sv. Anto u Sarajevu 27. i 28. aprila 2007. godine. Cilj konferencije nije bio davanje konkretnih rješenja i odgovora na otvorena pitanja iz historije Bosne i Hercegovine pod austro-ugarskom vlašću, već razmjena mišljenja i iskustava. Akcenat je stavljen na diskusije koje su slijedile nakon svakog od šest panela, u koje su svrstane srodne prezentacije. Moderatori panela bili su Husnija Kamberović, Noel Malcolm i Robert J. Donia.

U prvom panelu "Conceptual and Comparative Perspectives" referate su izložili Robert Donia ("The Improbable colony: conceptualizing the Austro-Hungarian era in Bosna-Herzegovina"), Mustafa Imamović ("Evropska politika Austro-Ugarske monarhije u Bosni i Hercegovini") i Clemens Ruthner (K&K Orient(alism): images and stereotypes of B-H in Austrian and German texts 1878-1918"). Donia je u svom izlaganju istakao potrebu ponovnog sagledavanja osnovnih karakteristika historije Bosne i Hercegovine pod austro-ugarskom vlašću i historiji tog perioda postavljao krupna teorijska pitanja, poput onih da li je održivo ranije mišljenje da je Austro-Ugarska Bosnu i Hercegovinu tretirala kao koloniju i da li može ostati prihvaćena periodizacija Bosne i Hercegovine u XIX i XX stoljeću. On je podvukao potrebu preispitivanja tradicionalne periodizacije s postavkom da čak ni 1878. godina ne mora biti nedodirljiva granica, argumentirajući to činjenicom da su temeljite promjene bosanskohercegovačkog društva počele još u vrijeme osmanskih reformi sredinom XIX stoljeća. Izlaganje Mustafe Imamovića se baziralo na stavu da evropeizacija Bosne i Hercegovine traje već 150 godina i da je čin okupacije i daljeg pristupa Austro-Ugarske Bosni i Hercegovini bio dio njene evropske politike. Njegovo izlaganje nije bilo u koliziji sa onim Roberta Donie, ali se jasno vidjela razlika u načinu postavljanja pitanja o našoj prošlosti. Još naglašenije drugačiji pristup imao je Clemens Ruthner, koji je svoj referat bazirao na pitanju percepcije, stvorene slike i stereotipa o Bosni kao evropskom Orijentu, koji su se gradili u austrijskim i njemačkim tekstovima i nudili kao konačno rješenje čitaocu. On je analizirao i razlike u njemačkim i austrijskim tekstovima o Bosni i Hercegovini, nastalim u periodu austro-ugarske uprave u njoj.

Naredna tri izlaganja grupirana u panel "Culture and Ethnography" (Reinhard Johler, "The Viennese invention of a Bosnian *Volkskunde* [folklore"]; Markus Koller, "Living in two worlds – Josef Koetschet in the first stage of Habsburg rule in Bosnia-Herzegovina"; Christian Marchetti, "The war experience: Bosnia as a field of experience for Austrian war ethnography") bavila su se uglavnom onim što je u nazivu panela istaknuto, kulturom i etnografijom, s intencijama autora da se spuste i na razinu grupa i pojedinaca. Značajna je bila iznesena teza Reinharda Johlera da je Austro-Ugarska nastojala kroz etnologiju stvarati bosanski identitet.

Dok su se Grijak i Durmišević, izlagači u panelu “Religion and Confessional Communities” (Zoran Grijak, “O nekim aspektima međunacionalne i međukonfesionalne politike austrougarskih vlasti u Bosni i Hercegovini”; Samija Sarić u svoje ime i u ime Vere Štimac, “Gdje je bila sarajevska Hagada od 1894. do 1913. godine?”; Enes Durmišević, “Islamska zajednica u doba austrougarske vladavine”) bavili nekim aspektima odnosa države i vjerskih organizacija u Bosni i Hercegovini, Samija Sarić je iznijela niz konkretnih činjenica o sudbini sarajevske Hagade od 1894. do 1913. godine. Iz ovog panela za raspravu posebno poticajna bila je kontroverzna teza Zorana Grijaka da je konverzija muslimana bio dugoročni cilj politike Austro-Ugarske u Bosni i Hercegovini.

Paneli “Words and Images: the Periodical Press” i “National Identity” imali su po dva izlagača. Muhidin Pelesić se kroz temu “Balkanski ratovi u ogledalu sarajevske štampe 1912-1913. godine” bavio utjecajem štampe na društvo u kriznim vremenima, a Tomo Vukšić je donekle odstupio od preuzetog zadatka da predstavi katoličku periodiku u Bosni i Hercegovini u doba Austro-Ugarske (“Kratak pregled katoličke periodike u BiH od 1878. do 1918. godine”), stavljajući akcenat na pisanje lista “Balkan”. Dok je Marko Attila Hoare pokušao dati konačan odgovor na pitanje o ulozi austro-ugarske vlasti na pojavu bosanskih nacionalnih pokreta (“The role of Austro-Hungarian rule in the emergence of the Bosnian national movements”), Bojan Bujić je, kako je i naveo u naslovu svog izlaganja (“Music and national identities in Bosnia and Bukowin – some suggestions for further research”), ponudio neke sugestije za dalja istraživanja zanimljive teme mjesta i uloge muzike i muzičkih institucija u formiranju nacionalnih identiteta u Bosni i Bukovini.

Posljednji panel “Perspectives from Beyond Bosnia” ponudio je tri različita pristupa istom setu pitanja. Dok je Diana Reynolds (“My road to Sarajevo: the Austro-Hungarian occupation from a global perspective”) austro-ugarsku okupaciju Bosne i Hercegovine smjestila u opća svjetska kretanja, a Ursula Reber (“A culture of difference or uniformity: the aesthetic of Habsburg ethnography of the Balkans /focus on Montenegro/”) ponovo postavila pitanje percepcije i građenja imidža, Edin Radušić je u izlaganju “Britanska politika i okupacija Bosne i Hercegovine 1878. godine” odlučujuću ulogu u kreiranju historije pripisao tradicionalno prihvaćenim nosiocima političke moći: vladarima, ministrima, ambasadorima.

Same teme koje su izložene na Konferenciji, kao i diskusije koje su ih pratile, pokazale su različite pristupe između naučnika iz Bosne i Hercegovine i onih iz inostranstva. Dok domaći historičari i historičari iz regiona istražuju konkretne, klasične historijske teme, ostali učesnici konferencije bave se modelima, imidžom, identitima, stereotipima, etnografijom. Diskusija, kojoj je poseban pečat dao akademik Dževad Juzbašić, bila je raznovrsna. Kretala se od rasprave o teoretskim okvirima do

konkretnih pitanja na stavove iz pojedinih referata. Neke iznesene hipoteze izazvale su duge i zanimljive diskusije od kojih izdvajam: *da li je dugoročna politika Austro-Ugarske bila konverzija muslimana u katoličanstvo kako bi dobila čvrst oslonac svoje vlasti u Bosni i Hercegovini*, kao i pitanje: *da li je Austro-Ugarska u Bosni i Hercegovini vodila kolonijalnu ili imperijalnu politiku, ili je, pak, po srijedi bilo nešto treće?*

Značaj Konferencije je višestruk. Ona je okupila historičare i druge naučnike više generacija, iz različitih zemalja i iz različitih institucija. Razmijenjena su mišljenja i iskustva, a ostvareni su i kontakti za buduću saradnju između pojedinaca i institucija. Planirano objavljivanje proširenih prezentacija i diskusija omogućit će upoznavanje šireg kruga čitalaca sa rezultatima postignutim na Konferenciji.

Edin Radušić